

по своїй суті суперечить поняттю місцевого самоврядування, яке є формою децентралізації державного управління.

Список бібліографічних посилань

1. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

2. Корнієнко М. Місцеве самоврядування та «урядова вертикаль». *Місцеве самоврядування*. 1997. № 3–4. С. 40–44.

Одержано 22.04.2019

*

УДК 343.71

Олеся Сергіївна Пономаренко,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИМАГАННЯ

На усіх етапах історичного розвитку суспільства питання протидії злочинності не втрачають своєї актуальності, набуваючи особливого значення в періоди політичних і соціально-економічних перетворень [1, с. 15]. Соціально-політичні напрямки сучасного розвитку нашої країни окрім позитивних наслідків реформування більшості державних структурних підрозділів та Євроінтеграції, також зумовили появу окремих негативних наслідків, таких як економічна нестабільність, загострення криміногенної ситуації, конфлікт на сході України, зростання злочинності. Останнім часом, наявна економічна ситуація в країні спричинила зростання тих видів злочинів, які мають корисливу мотивацію, носять яскраво виражений інтелектуальний характер та при цьому характеризуються насильницьким способом вчинення. До цієї групи злочинів відноситься, в першу чергу, вимагання. Зокрема, аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що данні злочини потребують особливої уваги правоохоронців. Хоча офіційна статистика останні роки свідчить про не значне збільшення фактів вчинення вказаних злочинів [6], однак аналіз засобів масової інформації, соціальних сітей вказує на те, що зареєстровані факти вимагання є мізерно малими до реальних показників [2; 3]. Враховуючи вка-

зане, можна дійти висновку, що перед працівниками правоохоронних органів на сьогодні існує нагальна проблема в здійсненні якісної та швидкої протидії вимогам. В той же час, аналіз практичної діяльності свідчить, що одним із найбільш дієвих способів протидії вимогам є знання оперативно-розшукової характеристики даного виду злочинів, оскільки для такої характеристики можуть бути використані відомості з різних галузей знань: кримінального права, криміналістики, кримінології, соціології і т. ін.

Проблеми протидії вимогам розглядались вченими у різних галузях юридичної науки на протязі багатьох років. Так, окреслена тематика з різних точок розглядалась у роботах таких вчених, як А. В. Баб'яка, С. Г. Бевзенка, М. Г. Богуславського, В. В. Вандишева, В. І. Василичука, О. М. Горбаня, О. О. Дерев'ягіна, Т. Г. Утмелидзе, В. П. Захарова, А. М. Кислого, І. О. Крепакова, С. І. Ніколаюка, О. С. Омельченка, В. М. Сакала, Д. В. Сімоновича, В. Р. Сливенка, М. В. Стащак, В. М. Тихоненка, В. В. Шендрика та ін. Однак, враховуючи зміни в соціально-економічному та політичному житті нашої країни, зміни законодавства питання особливостей оперативно-розшукової характеристики вимагання залишилось не дослідженим.

З метою визначення особливостей оперативно-розшукової характеристики вимагання, вважаємо доцільним розділити її на певні групи, які характеризуються переважанням однієї або кількох найбільш важливих ознак, покладених в основу такого ділення. Виділення таких груп потрібне для вивчення і диференціації вживаних заходів протидії не тільки вимаганню, але й злочинності в цілому.

Згідно статті 189 КК України, вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці є вимаганням. Отже, до першої групи характерних ознак вимагання слід віднести *кримінально-правові* ознаки. А саме:

— об'єктивна сторона вимагання, яка полягає у незаконній вимозі передачі чужого майна чи права на майно, або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці. Діяння може виявлятися лише в активній поведінці — в незаконній вимозі: чужого майна, права на чуже майно, вчинення будь-яких дій майнового характеру, на які винний не має права. Цією ознакою вимагання відрізняється від складу примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК України), які за своїм змістом є дійсними законними [5]. Також, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є спосіб вимагання — погроза заподіяння шкоди потерпілому або його близьким родичам, зміст якої може бути різним. Це не тільки погроза насильством (наприклад, завдати побоїв), а й обмеження прав, свобод або законних інтересів зазначених осіб (наприклад, припинити роботу на ринку), пошкодження чи знищення їхнього майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною (наприклад, спалити гараж), або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (наприклад, про наявність хвороби, про інтимне життя). Ці відомості можуть бути дійсними або вигаданими, ганебними або не такими, важливо лише, щоб потерпілий чи його близькі родичі бажали зберегти їх в таємниці;

— суб'єктивна сторона — тільки прямий умисел, корисливий мотив та мета;

— суб'єкт злочину — будь-яка особа, що досягла до вчинення вимагання 14-ти років [5].

Другу групу ознак складають *кримінологічні* ознаки, які на думку Б. М. Головіна включають в себе рівень, структуру та динаміку злочинів, описування особистості тих, хто їх вчиняє, мотиви і цілі їх злочинної поведінки [4, с. 11]. Ми підтримуємо таку точку зору та аналізуючи емпіричний матеріал, вважаємо доречним визначити наступні кримінологічні ознаки вимагання:

— рівень, структура та динаміка вимагання. Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України кількість

zareestrovanih faktiv vchinennia takikh vidiv zlochiniv yak vimagannya za ostanni 5 rokiv skladae dovoli ne znachnii vidsotok v zagal'nii kilkosti zlochiniv [6]. Takozh, zgidno statistitsi, naychastishe vказаний вид злочинної діяльності найбільш розповсюджений у великих містах, а у сільській місцевості є рідким явищем. Структура вимагання як злочинної діяльності в 57,8 % випадків виражається у вчиненні вказаного злочину в простих формах співучасті, рідше (31,2 % випадків) членами організованої злочинності, однак і існують факт вчинення вимагання злочинцями-одинаками;

— характеристика особи злочинця (вимагача). Практика свідчить, що характерними рисами осіб вимагачів є жадібність, бажання швидко отримати гроші, не прикладаючи при цьому зусилля, прискіпливість, заздрість, нереалізованість власних амбіцій.

Серед вимагачів-одинаків більшість чоловіків (51,3 %) та жінок (48,7 %) середній вік яких становить 25–35 років, неодружені, мають середньо-спеціальну освіту, не мають постійного місця праці, до того ж середня заробітна платня таких осіб становить мінімальний або трохи вищий рівень, спосіб життя при цьому без фінансових обмежень.

Стосовно осіб, які вчиняють вимагання у співучасті, коли злочин вчиняється двома чи більше особами, мають місце різні види співучасті. Прості (без розподілу ролей) – здебільшого чоловіки від 18 до 22 років без постійного місця праці, вживають алкогольні чи наркотичні засоби, як правило вони вчиняють вимагання не заради отримання матеріальних благ, а як «удосконалений» спосіб шантажу потерпілого. Для складних форм співучасті характерними рисами є наявність: організатора – чоловік або жінка вище середнього чи високого достатку, як правило з вищою освітою, може займати керівні посади, з високим рівнем інтелекту, найчастіше їх мотив – це заздрість або бажання помсти чи отримання прибутку; підбурювача – частіше жінка середнього віку (25–40 років), неодружені, без стабільного доходу, через мотиви заздрості або помсти вчиняють злочини; виконавця – чоловіка, середній вік 20–35 років, не мають постійної роботи, вживають алкогольні чи наркотичні речовини, ведуть аморальний спосіб життя та раніше притягались до різного роду кримінальної відповідальності; пособника – особи, будь-якої статі, яка має не-

задоволеність власним рівнем життя, низьку фінансову спроможність, у характері привалює жадібність, дратівливість, жорстокість, схильність до насильства та знущання.

Третя група ознак, що входить до складу оперативно-розшукової характеристики є *кримінологічні* ознаки, зокрема стосовно потерпілої особи. Практика свідчить, до таких ознак відносяться:

- фізіологічні – частіше за все чоловіки віком від 35 до 45 років, рідше жінки різного віку;

- соціальні – більшість з них має вищу освіту, стабільний прибуток, достатній або високий рівень життя, займають керівні посади або мають вплив на певні соціально-політичні ситуації в країні;

- психологічні – врівноважені та цілеспрямовані на роботі, однак у побуту необачні, вразливі за особистий імідж.

Водночас, з точки зору оперативно-розшукової протидії вимаганням, слід відмітити, що сучасна кримінальна обстановка характеризується тим, що сьогодні все рідше вказаний злочин відбувається із «прямим» контактом з потерпілою особою, все частіше вимагання вчиняється із використанням комп'ютерної техніки, технологій та засобів дистанційного зв'язку, тобто існують випадки, коли потерпіла особа та злочинець фактично ніколи не були знайомі в реальному житті. До того ж, останнім часом фіксується поширення такого виду вимагання, як погроза знищення інформації на електронних носіях шляхом вірусів або троянської програми. Тому не дивно, що аналізуючи більшість наукових праць можна побачити, що науковці відходять від класичного розуміння вимагання та переходять до аналізу вимагання з точки зору рекету, бандитизму, кіберзлочинності тощо, як способу їх вчинення.

З огляду на це, можна дійти висновку, що сучасна оперативно-розшукова характеристика вимагання виражається великою кількістю різних ознак (властивостей): кримінально-правових, кримінологічних та криміналістичних, однак криміналістична обстановка сьогодення постійно вносить корегуючі зміни до них та дозволяє виділити ряд особливостей притаманних вказаному виду злочинної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Ахмедшин Р. Л. Криминалистическая характеристика личности преступника : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Томск, 2006. 20 с.
2. Що робити, коли вимагають гроші, погрожують // 42 юриста : сайт. URL: <http://42yurista.com/qa/35163/> (дата звернення: 19.04.2019).
3. Відстежують дітей: стала відома нова схема вимагання в Україні // OBOZREVATEL : сайт. URL: <http://www.obozrevatel.com/ukr/crime/vidstezhuyut-ditej-stala-vidoma-nova-shema-vimagannya-v-ukraini.htm> (дата звернення: 19.04.2019).
4. Головкін Б. М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері. Харків, 2004. 252 с.
5. Стаття 189. Вимагання // Радник : портал. URL: <http://radnuk.info/komentar/kruminal/osobluva/292-rozd6/4489--189-.html> (дата звернення: 19.04.2019).
6. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 19.04.2019).

Одержано 25.04.2019

★

УДК 347.763

Галина Олегівна Прохорченко,

кандидат технічних наук,

*старший викладач кафедри управління експлуатаційною роботою
Українського державного університету залізничного транспорту*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ У 1920–1930-Х РОКАХ

В умовах сучасного розвитку товарно-економічних відносин неможливо уявити людство без застосування послуг, якими обумовлено перевезення вантажів. За всіх часів для отримання продукції й різноманітних товарів у власність або користування, які виготовляються в іншій місцевості, необхідно було їх перемістити з одного місця в інше. Сьогодні транспортування товарів і послуг доволі відчутно впливає на активізацію економік окремих країн і всього світу в цілому, оскільки забезпечує рух благ і капіталів у соціумі. Поряд із цим протягом всього розвитку суспільства правові процеси пов'язувалися з економічними відносинами, зокрема власності, що покладаються в основу будь-якого еконо-